

Sygn. akt IV CSKP 45/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marcin Krajewski

SSN Joanna Misztal-Konecka

Protokolant Hanna Łupińska

w sprawie z powództwa E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
przeciwko (...) Towarzystwu Ubezpieczeń (...) Spółce Akcyjnej w S.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 13 maja 2021 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 19 października 2018 r., sygn. akt I AGa (...),

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w
W. na rzecz (...) Towarzystwa Ubezpieczeń (...) Spółki Akcyjnej w
S. kwotę 4050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka E. sp. z o.o. z siedzibą w W. (dalej także: E.) wniosła o zasądzenie od (...) Towarzystwa Ubezpieczeń E. S.A. z siedzibą w S. (dalej także: E.) kwoty 89 662,36 zł z bliżej określonymi odsetkami tytułem świadczenia z umowy ubezpieczenia autocasco.

Sąd Okręgowy w G. uwzględnił powództwo w zasadniczej części.

Na skutek apelacji pozwanej E. Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. Sąd ten ustalił, że 14 kwietnia 2015 r. powódka zawarła z T. sp. z o.o. w W. (dalej: T.) umowę najmu bliżej oznaczonego pojazdu marki T.. W wykonaniu zawartej tego samego dnia umowy o usługi serwisowe, T., jako wynajmująca, w dniu 1 czerwca 2015 r. ubezpieczyła pojazd na koszt najemczyni - E., w (...) Towarzystwie Ubezpieczeń E. S.A. Integralną częścią umowy ubezpieczenia były Ogólne Warunki Ubezpieczenia Pojazdów Mechanicznych od Utraty, Zniszczenia lub Uszkodzenia (Autocasco) oraz Kosztów Udzielenia Natychmiastowej Pomocy E. Assistance dla Klienta Korporacyjnego (dalej: OWU AC).

Sąd drugiej instancji ustalił, że zgodnie z § 10 ust. 2 pkt 12 lit. d OWU AC ubezpieczyciel nie odpowiadał za szkody powstałe wskutek kradzieży pojazdu m.in. w przypadku, gdy klucze lub dokumenty pojazdu nie były należycie zabezpieczone lub jeżeli poszkodowany nie przedłożył ubezpieczycielowi dokumentów, na podstawie których pojazd został dopuszczony do ruchu. Stosownie do § 48 pkt 2 OWU AC, w przypadku kradzieży pojazdu do obowiązków ubezpieczonego należało m.in. przedłożenie ubezpieczycielowi oryginalnych dokumentów potwierdzających pochodzenie pojazdu i umożliwiających jego identyfikację.

Z dalszych ustaleń Sądu Apelacyjnego wynika, że po zawarciu umowy najmu przedmiotowy pojazd był używany przez pracownika powódki. W dniu 10 czerwca 2015 r. pojazd został skradziony. Pracownik E. przed oddaleniem się od zaparkowanego samochodu zamknął go pilotem, a po dźwięku zamykanego zamka centralnego dodatkowo pociągnął za klamkę w celu sprawdzenia, czy

pojazd jest zamknięty. W momencie kradzieży w schowku przy kierownicy znajdowało się pozwolenie czasowe samochodu. Sprawca kradzieży nie został wykryty. Pozwana E. odmówiła wypłaty odszkodowania, argumentując brak swej odpowiedzialności nieokazaniem przez poszkodowaną, wbrew OWU AC, dokumentu pozwolenia czasowego. Powódka E. uiściła na wezwanie T. kwotę odpowiadającą wysokości niespłaconego kapitału dla umowy najmu skradzionego pojazdu, natomiast T. dokonała na rzecz powódki cesji dochodzonego obecnie roszczenia z tytułu umowy ubezpieczenia.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny uznał, że w świetle OWU AC pozostawienie przez kierowcę dokumentu pozwolenia czasowego w schowku pojazdu uzasadniało odmowę wypłaty odszkodowania. Ponadto takie działanie pracownika powódki było przejawem rażącego niedbalstwa w rozumieniu art. 827 § 1 k.c. i pozostawało w związku przyczynowym z uszczerbkiem majątkowym zaistniałym na skutek kradzieży; dysponowanie bowiem oryginalnymi dokumentami uprawdopodobniało legalność władania samochodem, a tym samym ułatwiało jego zbycie i utrudniało odzyskanie. Jednocześnie zapłata odszkodowania nie odpowiadałaby względem słuszności, o których mowa w art. 827 § 1 *in fine* k.c., gdyż postanowienia umowy ubezpieczenia AC były standardowe, a w okolicznościach sprawy nie wystąpiły żadne nadzwyczajne okoliczności usprawiedliwiające zaniechanie wykonania czynności zabezpieczających samochód przed kradzieżą.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego powódka wniosła skargę kasacyjną, w której sformułowała zarzuty naruszenia prawa materialnego oraz naruszenia przepisów postępowania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżąca zarzuciła naruszenie art. 827 § 1 k.c., także w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c., art. 353¹ k.c. w zw. z art. 805 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 65 § 2 k.c., art. 807 k.c., art. 355 § 1 k.c. i art. 5 k.c.

Skarżąca wskazała, że odmowa wypłaty odszkodowania nie była zasadna, ponieważ pojazd był należycie zabezpieczony przed kradzieżą, a pozostawienie w nim przez kierowcę pozwolenia czasowego nie nosiło znamion rażącego niedbalstwa. Nie istniał także związek przyczynowy między wskazanym ostatnio

zachowaniem kierującego a szkodą, skoro ww. dokument, umieszczony w schowku pojazdu, nie był widoczny z zewnątrz i nie mógł prowadzić do powstania lub zwiększenia ryzyka powstania szkody; możliwość zbycia pojazdu lub wystąpienia trudności w jego odzyskaniu były natomiast zdarzeniami hipotetycznymi i nieudowodnionymi. Ponadto zapłata odszkodowania odpowiadała względem słuszności, gdyż powódka, która nie była stroną umowy ubezpieczenia, nie miała możliwości wyboru ubezpieczyciela oraz negocjacji postanowień umowy ubezpieczenia AC.

Skarżąca wskazała również, że odmowa zapłaty odszkodowania z tej tylko przyczyny, że nie zostało przedłożone pozwolenie czasowe, sprzeciwia się celowi i naturze stosunku ubezpieczenia autocasco. W ocenie E. postanowienia OWU uprawniające ubezpieczyciela do odmowy wypłaty odszkodowania także w przypadkach, które nie świadczą o rażącym niedbalstwie, powinny być uznane za nieważne, jako sprzeczne z art. 827 § 1 k.c. Ubezpieczający jest zobowiązany do zachowania staranności ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (art. 355 § 1 k.c.), a przepisy nie precyzują wymaganych zabezpieczeń pojazdu przed kradzieżą oraz nie kreują obowiązku zabezpieczenia dokumentu pozwolenia czasowego przez umieszczenie go poza pojazdem. Skoro więc kierujący pojazdem dołożył należytej staranności, to zachowanie ubezpieczyciela odmawiającego wypłaty odszkodowania stanowi przejaw nadużycia prawa podmiotowego do odmowy takiej wypłaty, a zarazem jest sprzeczne ze społeczno-gospodarczym celem umowy ubezpieczenia autocasco (art. 5 k.c.).

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżąca sformułowała zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego wyroku w sposób lakoniczny, pozbawiony wyjaśnienia licznych okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, w tym kwalifikacji zachowania pracownika powódki jako świadczącego o rażącym niedbalstwie oraz istnienia związku przyczynowego między tym zachowaniem a powstaniem szkody.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu naruszenia prawa procesowego, gdyż zbadanie zasadności pozostałych zarzutów, dotyczących prawidłowości stosowania prawa materialnego, może nastąpić dopiero po uprzednim stwierdzeniu, że dokonane przez Sąd drugiej instancji ustalenia faktyczne sprawy stanowią wynik przeprowadzonego zgodnie z prawem postępowania sądowego.

Przywołany w skardze kasacyjnej art. 328 § 2 k.p.c. (w brzmieniu do 7 listopada 2019 r.) ma w postępowaniu apelacyjnym jedynie odpowiednie zastosowanie, co wynika z art. 391 § 1 k.p.c. Uzasadnienie orzeczenia sądu drugiej instancji nie musi więc, a zwykle nawet nie powinno, zawierać wszystkich elementów właściwych dla uzasadnienia judykatu pierwszoinstancyjnego, lecz - z zachowaniem wymagań modelu apelacji pełnej - jedynie te z nich, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznania sprawy są niezbędne do przedstawienia stanowiska sądu drugiej instancji (wyroki Sądu Najwyższego: z 19 lutego 1998 r., III CKN 372/97 r., z 24 listopada 1998 r., I CKN 899/97, z 16 czerwca 2016 r., V CSK 649/15 oraz z 14 marca 2017 r., II CSK 428/16, postanowienie Sądu Najwyższego z 10 grudnia 2020 r., III CSK 122/18, niepubl.). W obecnym stanie prawnym kwestie treści uzasadnienia sądu drugiej instancji zostały wyraźnie uregulowane w art. 387 § 2¹ k.p.c.

W modelu apelacji pełnej sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę jako całość, w tym ocenia zasadność wszystkich zgłoszonych zarzutów, natomiast badanie prawidłowości stosowania przepisów prawa materialnego przeprowadza niezależnie od treści uchybień wytkniętych w środku zaskarżenia. W uzasadnieniu orzeczenia sąd ma dać wyraz wynikom dokonanej oceny, natomiast nie ciąży na nim powinność szczegółowego, odrębnego odniesienia się do każdego z argumentów strony apelującej (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2019 r., I CSK 368/18). Za wystarczające należy uznać przedstawienie oceny podstaw i wniosków apelacji w sposób świadczący o tym, że zostały one w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (wyrok Sądu Najwyższego z 7 listopada 2019 r., I CSK 433/18).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. (w dawnym brzmieniu) w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej wyłącznie wówczas, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie ma wszystkich koniecznych elementów składowych lub zawiera kardynalne braki uniemożliwiające zrekonstruowanie motywów wydanego orzeczenia oraz dokonanie jego kontroli kasacyjnej w granicach zaskarżenia i w granicach podstaw skargi kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 czerwca 2016 r., V CSK 649/15).

Analiza uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie prowadzi do wniosku o tym, by występowały w nim braki uzasadniające uchylenie tego orzeczenia. Argumentacja Sądu drugiej instancji była w istocie determinowana zarzutami apelacji, koncentrującej się na trzech kwestiach: znaczeniu przytoczonych wyżej postanowień OWU AC jako podstawy wyłączenia ochrony ubezpieczeniowej, dopuszczeniu się przez pracownika powódki rażącego niedbalstwa oraz braku podstaw do przyjęcia, że zapłata odszkodowania odpowiada względom słuszności. Stan faktyczny sprawy był między stronami w zasadzie niesporny, natomiast odmiennosc stanowisk procesowych wynikała z różnicy w prawnej kwalifikacji dokonanych ustaleń. Do tej kategorii należała również ocena zachowania pracownika powódki, polegającego na pozostawieniu w pojeździe pozwolenia czasowego, jako przejawu rażącego niedbalstwa, a także istnienia związku przyczynowego między tym zachowaniem i powstaniem szkody.

Wbrew stanowisku skarżącej, Sąd Apelacyjny przedstawił przyczyny, dla których uznał, że działania pracownika powódki świadczyły o dopuszczeniu się rażącego niedbalstwa. Wyjaśnił również, jaki związek dostrzega między dysponowaniem przez osobę, która dokonała kradzieży, dokumentem pozwolenia czasowego, oraz możliwością ukrycia lub sprzedaży skradzionego pojazdu. Podstawowe znaczenie ma jednak okoliczność, że prawidłowa analiza norm prawa materialnego, zawarta także w uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji, prowadzi do wniosku, że kwestie budzące wątpliwości powódki, wymienione w zarzucie naruszenia przepisów postępowania, ostatecznie nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi kasacyjnej.

Z zawartych w tej skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego wynika, że skarżąca podstawowe znaczenie przydała dokonaniu prawidłowej wykładni art. 827 § 1 k.c. Z tej przyczyny w postępowaniu kasacyjnym oczekiwała weryfikacji dokonanej przez Sąd Apelacyjny oceny wystąpienia rażącego niedbalstwa, istnienia związku przyczynowego między zachowaniem pracownika powódki i szkodą oraz zbadania podstaw odwołania się do zasad słuszności. Tymczasem istota sprawy, trafnie ujęta przez Sąd drugiej instancji, polegała na rozstrzygnięciu innego zagadnienia - określenia zdarzenia ubezpieczeniowego, czyli sprecyzowania, z wystąpieniem jakiego zdarzenia wiązało się powstanie po stronie ubezpieczyciela odpowiedzialności gwarancyjnej.

Ubezpieczenie autocasco jest ubezpieczeniem dobrowolnym. Strony umowy ubezpieczenia mogą więc, w granicach wyznaczonych treścią normy wynikającej z art. 805 k.c., uzgodnić, zaistnienie jakiego zdarzenia będzie rodziło po stronie ubezpieczyciela obowiązek wypłaty odszkodowania. Na podstawie analizy OWU AC Sąd Apelacyjny trafnie ustalił, że zdarzeniem takim, w razie kradzieży pojazdu, była jedynie sytuacja, w której w chwili kradzieży w samochodzie nie znajdowały się kluczyki i dokumenty wozu. Dopiero w przypadku wystąpienia tak określonego zdarzenia powstawał obowiązek zapłaty odszkodowania oraz wchodziło w rachubę rozważanie przesłanek zastosowania art. 827 § 1 k.c., a w szczególności tego, czy do kradzieży doszło wskutek zachowania kwalifikowanego jako rażące (niedbalstwo), czy istniał związek między takim zachowaniem i powstaniem szkody, a ostatecznie - czy za zasądzeniem odszkodowania przemawiają zasady słuszności. Z takim opisem zdarzenia ubezpieczeniowego w OWU AC zostało skorelowane wymaganie przedłożenia dokumentów i kluczyków w razie kradzieży, lecz podstawowe znaczenie należy przydać ustaleniu, czy w czasie kradzieży kluczyki i dokumenty znajdowały się w pojeździe.

W badanym przypadku Sąd Apelacyjny trafnie stwierdził, że nie wystąpiło zdarzenie, w związku z którym ubezpieczyciel zagwarantowałby zapłatę odszkodowania. Ochroną ubezpieczeniową nie były bowiem objęte przypadki utraty pojazdu wskutek kradzieży, jeśli dokumenty samochodu, czyli także, jak w badanym przypadku: pozwolenie czasowe, w chwili kradzieży pozostawały w pojeździe. W konsekwencji w sprawie nie powstała potrzeba rozważenia podstaw

zastosowania art. 827 k.c., jak również pozostałych zarzutów skargi kasacyjnej opartych na założeniu, że ubezpieczyciel odmówił zapłaty odszkodowania mimo istnienia po jego stronie takiego obowiązku.

Wobec niezasadności zarzutów skargi kasacyjnej, skarga ta podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy (art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.), obciążając skarżącą kosztami zastępstwa procesowego powódki, obliczonymi stosownie do § 2 pkt 6 w zw. § 10 ust. 4 pkt 2 i w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

Z uwagi na powyższe orzeczono, jak w sentencji wyroku.

jw